

Dagbok från USA, Anteckningar om en samhällsmodell i fritt fall

Jag gjorde under ett par månader hösten 2009 en lång bilresa på amerikanska västkusten, och såg, bildligt talat, stora sprickor i det amerikanska samhällsbygget. Det tog mig med överraskning, jag hade inte väntad mig det. Jag blev så intresserad och oroad av vad jag hade sett, att jag åkte hem och ägnade nästan ett år åt att läsa in mig på, och skriva på min blogg om, amerikansk politik och samhällsutveckling. Så här beskriver jag i boken (sid 310-312) upplevelsen.

”Min gamla bild av USA som ett föregångsland, som ett samhälle som vi i Europa på punkt efter punkt borde närma oss, tyckte jag nu inte längre stämde. Det var snarare tvärtom. De europeiska länderna, och i synnerhet välfärdsstaterna i norra Europa, framstod som mer utvecklade samhällen. Efter att ha gjort ytterligare två långa resor i USA under 2011, mest för att få bekräftat mina intryck från den första resan, publicerades våren 2012 *Dagbok från USA, Anteckningar om en samhällsmodell i fritt fall*.

Jag hade redan när jag arbetade med *Varför håller vi på att få ett så orättvist samhälle?* i mitten av 1990-talet uppmärksammat att vi i västvärlden höll på att skapa ekonomiska orättvisor i en takt och omfattning som vi inte, i varje fall i Sverige, hade varit i närheten av i modern tid. Men det var en insikt i teorin. Resandet i USA, nästan 2 000 mil med bil, berättade vad det handlade om i praktiken när processen fått fortgå i ytterligare femton år. Det jag kunde se skrämde. USA såg på sina håll ut som ett u-land. Nästan en av fem, 46 miljoner amerikaner, gick på socialhjälp (foodstamps). Jag kunde se genom att bara röra mig bland folk i olika delar av landet att också vanliga amerikanska familjer hade det ekonomiskt kärvt, och att det verkade gå åt fel håll med ekonomin. Det senare var en korrekt iakttagelse, det förstod jag när jag började titta på siffrorna. Den amerikanska medelklassens reala inkomster hade i själva verket stått stilla under decennier, sedan slutet av 1970-talet. Under samma tid hade USA:s BNP-per capita ökat avsevärt vilket är ett annat sätt att säga att inkomsterna måste ha hamnat någon annanstans än hos de fattiga och medelklassen.

Alltsammans, resorna, läsandet och skrivandet, var en ögonöppnare. Jag hade, det är inte att säga för mycket, varit förblindad av mina gamla bilder och erfarenheter av USA, från Stanfordin på 1960-talet inte minst. Liksom av det som idag är USA:s relativa storhet och styrka, den ekonomiska dynamiken på marknaden och vitaliteten i vissa andra delar, till exempel i forskningen och den högre utbildningen. Nu förstod jag något jag inte tidigare förstod, att valet av politisk grundmodell (som inte får blandas ihop med om man röstar höger eller vänster i ett visst val) är centralt för att det samhälle vi skapar skall bli någorlunda rimligt för alla, inte bara för några få. Marknaden, eller kapitalismen om man så vill, har under senare decennier fått så mycket att säga till om att det måste till en korrigerande, politiskt styrd, kraft för att inte det samhälle vi skapar ska bli mer eller mindre odrägligt att leva i för en stor del av medborgarna, och för att inte det sociala kontraktet skall bli ifrågasatt. Det amerikanska samhället som det ser ut nuförtiden är ett konkret exempel på vad jag menar.

I det perspektivet framstår den samhällsmodell som vi har i Norden idag som den vettigaste och mänskligaste samhällsmodellen i västvärlden, kanske långsiktigt också den effektivaste. Var någon annanstans finns nuförtiden ett samhällsbygge som en majoritet av svenskar skulle betrakta som likvärdigt med det vi har i Norden? Jag har helt enkelt svårt att se att det finns ett bättre alternativ än den nordiska samhällsmodellen. Och det är, det måste vi medge, i hög grad den nordiska *socialdemokratins* samhällsmodell. Det som idag krävs av politisk vilja kanske både borgerligheten och vänstern har, det ligger något i det slitna uttrycket att i Sverige är alla goda socialdemokrater, men socialdemokratins vilja borde rimligtvis vara starkare. Och det är viktigt. En stark vilja att värna om det vi måste göra gemensamt, samhället i vid mening, är vad som behövs i en värld där individen och marknaden under snart trettio år, sedan 1980-talet, har fått stora friheter. Pendeln har svängt för långt.

Det är det här resonemanget som *Dagbok från USA, Anteckningar om en samhällsmodell i fritt fall* i grunden handlar om.”